

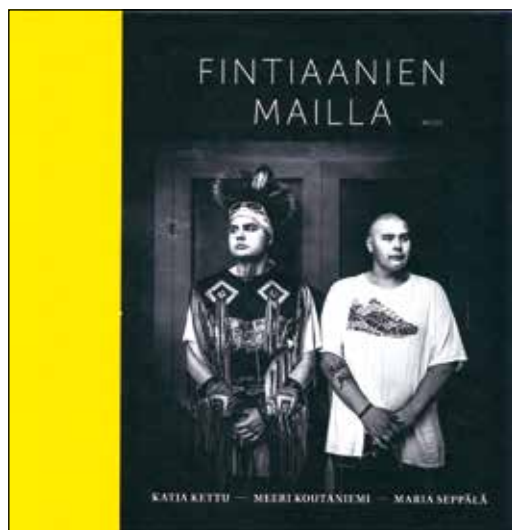
Katja Kettu, Meeri Koutaniemi ja Maria Seppälä: *Fintiaanien mailla*. WSOY 2016. 320 s.

Amerikansuomalaisten ja intiaanien yhteistä polkua etsimässä

Kirjan luettuani laitoin sormeni näppikselle ajatuksella "tämähän on selvää pääsinlihaa". Mutta jotenkin sormet hyytyivät ja ajatukset niiden mukana. Päätin nukkua yön yli. Tämä kannatti, sillä putkiaivoni olivat järjestelleet asioita nukkuessani. Pääkysymys mielessäni alkujaankin oli: "onko kysymyksessä kirja fintiaaneista vai intiaaneista, USA:n alkuperäiskansasta". Pikkuhiljaa olen kallistumassa jälkimmäiselle kannalle: tekijät ovat lähteneet tekemään kirjaa intiaanien ja suomalaisten yhteisistä jälkeläisistä findiaaneista (fintiaaneista), mutta päätyneet loppujen lopuksi tuottamaan eepseen kertomuksen pohjoisten osavaltioiden (Michigan, Minnesota, Wisconsin) alkuperäiskansan nykyhetkistä ja niihin johtaneista tekijöistä. Tavatut fintiaanit olivat toki tietoisia pohjoisesta ulottuvuudestaan, eli suomalaisesta taustastaan, mutta se ei heitä paljoakaan ilahduttanut, kun päälle painavat edelleen valtaväestön syrjintä, kehnot elinolot ja käsistä karannut huume- ja alkoholioongelma. Lukijan kannalta siirtymä suurempien kokonaisuuksien tarkasteluun on perusteltua sikäläkin, että findiaaneista löytyy suomeksikin uutta tietoa kohtuullisen paljon – viimeksi asiaa on tarkastellut Lauri Seppälä *Tiede*-lehden numerossa 11/2015.

Loppujen lopuksi kirja on siis eräänlainen hätähuuto amerikkalaisen alkuperäiskansan puolesta. Mutta kuten teoksesta hyvin selviää, intiaanit eivät ole heittäneet tomahawkiaan kaivoon, vaan ryhtyneet uudelleen herättämään kulttuuriaan henkiin. Tästä tekijät antavat mainioita esimerkkejä seuraamalla mm. powwow- ja midewiwin-seremonioita. Edellinen on intiaanien yhteinen sosiaalinen kokoontuminen (tyyliin amerikansuomalaisten FinnFest). Sen sijaan midewiwin-seremonia on alkuperäiskansan tarkkaan varjeltu hengellinen kokoontuminen – eräänlaista shamanismia.

Kirjan näkökulma kääntyy lopussa kansalaisaktivismiin esittelyksi. Tekijät seuraavat,

miten intiaanit osoittavat mieltään huonojen elinolojensa puolesta. Teoksesta käy erinomaisesti selville, että vuosikymmenien hiljaiselon jälkeen alkuperäiskansat ovat saamassa oikeutusta ajamilleen asioille. Tähän on useita syitä: USA:ssa presidentti Obama on suhtautunut vähemmistökyseksiin suurella pietetillä, samaa tuntuu tekevät Kanadan uusi pääministeri Justin Trudeau. Toisaalta kansalaisoikeuksien puolustaminen on kallista. Tässä suhteessa apua ovat tuoneet rahavirrat, joita reservaatien kasinot tuovat asukkailleen. Intiaanien taistelua helpottaa sekin, että omista joukoista on noussut lakimiehiä ja -naisia, jotka ovat ottaneet kansansa asiat omikseen.

Kirjaa voitaisiin luonnehtia kuvitetuksi tietokirjaksi. Teoksen kuvitus on Meeri Koutaniemen vankan ammattitaidon erinomainen näyte. Jotkut kuvat vaikuttavat poseerauksilta, mutta pääsääntöisesti kuvat tukevat mainiosti tekstiä. Teoksesta selviää (s. 238), että fintiaani Arne Vainion Ivy-vaimo on vuosia kuvannut ja dokumentoinut yhteisönsä elämää. Olisi hieno kulttuuriteko saada näitäkin kuvia esille vaikka Siirtolaisuusinstituutin näyttelyyn.

Tutkijana ja fintiaanien kulmilla jonkin aikaa asuneenakin huomio kiinnittyi pariin seikkaan. Tekijät saivat osallistua salaiseen midewiwin-seremoniaan ainakin osittain. Heille näytettiin yhteisön salaista rituaalikääröä, jonka valokuvaamista ei pidetty kunnioitettavana. Nähdyn kääron piktogrammeista eli eläinhahmoista kirjassa on kuitenkin jälkikäteen tehty selkeä hahmotelma. Jos valokuvan julkittuominen ei ole alkuperäiskansalle mieluista, toki olisi jälkikäteisen piirtämisenkin voinut jättää pois.

Kirjassa on myös Katja Ketun mukailema tarina Jingo Viitalan inspiroimana. Jenny "Jingo" Viitala Vachon (1918–2009) oli Michiganissa Toivolan kylässä asunut taiteilija, jota haastattelin monta kertaa. Jenny myös lahjoitti Siirtolaisuusinstituutille ornaa taidettaan ja tuotantoaan. Kirjan lähdelutellossa ei ole mai-

Powwow-juhlien avaisissa marssivat ensiksi päälliköt ja heti heidän peräänsä sotaveteraanit. Keweenaw Bay on Pohjois-Michiganissa keskellä suomalaisalueita (Kuva: <http://www.kbic-nsn.gov/>).

nintaa, mistä Jennyn alkuperäistuotoksesta muokkaus on tehty. Sinällään teoksessa esitetyt pienet tarinat mainiosti tuovat kirjaan lisäväriä ja –informaatiota. Varsinkin Mokkaasiini Miken tarina on verraton. Intiaanien keskuudessa parisuhde-ero käy mutkattomasti: jos isännän kasino- tai peuranmetsästysmatka on venähäntänyt liian pitkäksi, saattaa ulko-oven edessä odottaa mokkasiinit. Ne ovat merkki siitä, että sisään ei ole nyt eikä jatkossakaan asiaa. Käsitteekseni tämä kulttuurihistoriallinen oivallus ei ole toistaiseksi levinnyt laajemmalle.

Kuten arvoisa lukija on huomannut, olen tietoisesti kirjoittanut teoksen kohderyhmän usealla eri tavalla: intiaanit, findiaanit, fintiaanit, alkuperäiskansa jne. Kanadassa ja USA:n suomalaisten keskuudessa käytettiin aikoinaan suomenkielisessä puheessa myös lyhempää termiä ”intti”. Oli miten oli, kirja on monumentaalinen teos amerikansuomalaisuuden yhdestä erikoispiirteestä eli kansojen sekoit-

tumisesta huipentuen intiaanikansojen nykytilanteen tarkasteluun yleisemmälläkin tasolla.

Siunatuksi lopuksi esitän haasteen Siirtolaisuusinstituutille: instituuttia perustettaessa 1970-luvun alussa tavoitteeksi asetettiin erityisesti Suomesta ulkomaille suuntautuneen siirtolaisuuden tutkiminen ja dokumentointi – maahanmuuttohan noihin aikoihin oli minimaalista. Säätiö tekisi todellisen kulttuuriteon, jos se pystyisi edistämään kirjan kääntämistä englanniksi. Kääntämisen ansaitsee paitsi kirja itse, myös sen kohderyhmä eli findiaanit. Kansojen itsetunnon kohentamiseksi tarvitaan tikapuita, jotka valmistuvat askelma kerrallaan. Ketun, Koutaniemen ja Seppälän teos olisi englanninkielisenä erittäin merkittävä askelma USA:n pohjoisosissa elävien alkuperäiskansojen edustajille heidän tikapuidensa rakentamisprojektissa.

Ismo Söderling

Heidi Ruohio: Suomalaiset kansainvälisesti adoptoidut. Perheeseen ja kansaan kuuluminen. Nuoristutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 181. 190 s.

”Ainahan voi adoptoida, jos ei saa omia lapsia”

Väestöliitossa perustettiin vuosituhaten alkupuolella työryhmä pohtimaan maamme väestöllistä tulevaisuutta. Maahanmuutto oli kasvussa, perheen ja työn yhdistäminen oli yhtä jähmeää kuin tänäkin päivänä ja suuret ikäluokat olivat eläköitymässä oikein urakalla. Samoin ensisynnyttäjien ikäkeskiarvo tuntui vain kohoavan. Kollegoideni Anneli Miittisen ja Osmo Kontulan kanssa pidimme palaverin poikineen pätkäillessämme, miten maamme väestökehitykseen voidaan vaikuttaa – ja onko

siihen syytä vaikuttaa. Teimme kolme skenariota tulevaksi väestönkehitykseksi. Yksi skenario sisälsi kansainvälisten adoptioiden lisäämisen. Tuolloin maahamme tehtiin vuodessa n. 200 kansainvälistä adoptiota. Laskimme, että mikäli adoptioissa lähestyisimme muiden Pohjoismaiden tasoa, määrää voisi olla lähes kolminkertainen. Vaan kuinka sitten kävikään: tällä hetkellä adoptiot ovat edelleen 2000-luvun alun lukemissa. Kyse ei ole suinkaan siitä, että adoptiotarvetta ei olisi. Sen sijaan moni luovuttava maa on tiukentanut valmiuksiaan: Venäjältä lapsia ei juurikaan enää tule, Kiinasakin on mielipide kääntynyt.

Tässä yhteydessä on syytä todeta painokkaasti, että kansainvälisen adoption tarkoituksena on aina edistää lapsen etua. Kansainvälisessä adoptiossa noudatetaan lapsen oikeuksia kunnioittavia käytäntöjä.

Maailmassa on tehty noin miljoona kansainvälistä adoptiota toisen maailmansodan jälkeen. Suomi on ollut osa tätä kansainvälistä perhe- ja siirtolaisuuspolitiikkaa. Muistissamme on hyvin ajat sodan jälkeisiltä vuosikymmeniltä, jolloin Suomesta adoptoitiin lapsia ulkomaille. Raskain vaihe lähihistoriassamme oli Ruotsiin siirrettyjen sotolasten kohtalo, sillä heistä noin 3000 jäi adoptoituina läntiseen naapurimaahamme. Suunta kääntyi varsinaisesti 1980-luvulla, jolloin maahamme alkoi tulla kansainvälisten adoptioiden seurauksena lapsia lisääntyvässä määrin.

Kansainvälinen adoptiokäytäntö on monitieteinen ilmiö, jota voidaan tarkastella mm. perhepolitiikan, väestöpolitiikan, sosiaalityön ja siirtolaisuustutkimuksen tarjoamien ”silmlälasien” kautta. Heidi Ruohio tarkasteleekin väitöskirjassaan adoptiota monitieteisesti, joskin tekijän painotus on sosiaalityön kautta siirtolaisuustutkimuksessa.

Käsikirjoitus jakaantuu seitsemään pääluukuun. Kirjan dispositio on tasapainoinen ja johdonmukainen ”työkalu” tutkimukselle, ja julkaisu eteneekin tekijän ehdoilla eikä päinvastoin.

Kirjassa on kolme pääkysymystä, joihin tekijä hakee vastauksia:

1. Miten kansainvälisesti adoptoitujen minuuksien ja kuulumisen muotoutuvat erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä?
2. Millaisia merkityksiä adoptoidut itse antavat biologiselle syntyperälleen?
3. Miten biologisen syntyperän näkyvyys heijastuu sen saamiin merkityksiin ja kuulumisen kokemuksiin?

Tiivistettynä voidaan todeta, että Heidi Ruohio antaa selkeät vastaukset esittämiinsä tutkimuskysymyksiin. Itse pidän Ruohion raportointitavasta. Hän on rehellinen ker-

toessaan tutkimuksen myötä tapahtuneesta omasta kasvutarinastaan: alussa hän kokemattomuuttaan pitäytyi tiukasti valmiiksi kirjoitetuissa kysymyksissä. Kokemuksen kasvaessa tekijän rohkeus esittää spontaaneja, mutta siinäkin tarpeellisia lisäkysymyksiä kasvoi.

Koska työ kuului sosiaalityön ja perhepolitiikan sateenvarjon alle, sisältää tutkimus paljon käytäntöön liittyviä havaintoja. Itse pidin erityisesti juurimatkaileu-käsitteen tarkastelusta. Juurimatalla tarkoitetaan kansainvälisesti adoptoidun matkustamista synnyinmaahansa tarkoituksenaan tutustua siellä paikkoihin, joissa hän on elänyt syntymämaassaan. Juurimatkaileun tarkoituksena on nimenomaan sitoa lapsi/nuori omaan maahansa ja kulttuurympäristöönsä – omien biologisten juurien etsiminen ei välttämättä ole matkan keskiössä.

Toki työllä on ansioiden ohella myös omat heikkoutensa. Eniten minua häiritsi alussa esitettyjen teorioiden ja kirjallisuuslähteiden massiivisuus. Tässä suhteessa maltti ja keskittymisen tutkimuskysymysten kannalta olennaisten teorioiden tarkasteluun olisi tehnyt lukemiskokemuksen helpommaksi. Toisaalta tutkija itsekin toteaa, että työ oli hänelle kasvutarinan vertainen elämäkokemus.

Maassamme kansainvälistä adoptiota on toki tutkittu aikaisemminkin, mutta uusi tieto on aina tervetullutta. Pioneerit Riitta Högbäck, Pia Eriksson, Tarja Pösö, Hanna Raaska ja muutama muu ovat saaneet Heidi Ruohiosta oivallisen kollegan rinnalleen.

Aloitin tämän kirja-arviointini tekstillä ”Ainahan voi adoptoida, jos ei saa omia lapsia”. Nämä ovat kirjan avaussanat. Niitä lukiessa tuli vääjäämättä mieleen Väinö Linnan Pohjantähti-trilogian ensimmäinen, monumentaalinen lause: ”Alussa olivat suo, kuokka ja Jussi”. Vaikka Ruohion kohdalla kyse on tutkimuksesta, hyväksyn kirjan kaunokirjallisen painotuksen mielihyvin. Puisevaa tutkimustekstiä on tiedemaailmassa riittävästi.

Ismo Söderling

Marko Juntunen: Poikkeustilan sukupolvet. Irakilaispakolaisuus Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, alueiden kehittäminen, 31/2016. Helsinki. 93 s.

Irakilaispakolaiset Suomessa

Antropologi Marko Juntunen on tutkinut jo pitkään irakilaisia Suomessa. Juntusta on kiinnostanut irakilaisdiasporan transnationaaliset yhteydet lähtömaahan ja muualle, Irakin alati muuttuva poliittinen tilanne sekä erilaisten kansainvälisten virtausten vaikutukset irakilaisten elämään Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön *Poikkeustilan sukupolvet* -raportissa Juntunen luo katsauksen vuoden 2015 irakilaisiin turvapaikanhakijoihin.

Vuonna 2015 Suomeen saapui 20 485 irakilaista turvapaikanhakijaa, joka vastasi kahta kolmannesta kaikista saman vuoden turvapaikanhakijoista. Tulijoiden suuri määrä yllätti kaikki ja viime syksynä suomalaiset seurasivat päivittäin muuttuvaa hakijatilannetta, uusien vastaanottokeskusten perustamista ja nopealla tahdilla muuttuvaa poliittista tilannetta niin kotimaassa kuin ulkomailla.

Juntusen teos on enemmän kuin tavallinen raportti. Julkaisu on monipuolinen katsaus irakilaisdiasporan historialliseen muotoutumiseen Suomessa, kuvaus turvapaikanhakijoiden matkasta Euroopan halki syksyllä 2015 ja irakilaisten asettumisesta Suomessa. Kirjoituksen punainen lanka on pitkään kriisiytyneen valtion traumatisoimat kansalaiset ja heidän keskinäiset poliittiset, etniset ja uskonnolliset jakolinjansa.

Poikkeustilan sukupolvet alkaa kuvauksella Irakin mutkikkaan poliittisen ja uskonnollisen tilanteen taustoihin ja kehittymiseen. Vuonna 2003 päättyneen Saddam Husseinin aikakauden jälkeen maassa alkoi uusien poliittisten voimien nousu, joista merkittävimmäksi nousi poliittinen shialaisuus. Entisen eliitin jäsenten asema kävi tukalaksi ja loi tarpeen etsiä uusia identiteettejä, joista sunnalaisuus tarjosi yhden vaihtoehdon. Irakin politiikan uskonnollistuminen oli osaltaan auttamassa Isisin aluevaltauksia vuonna 2014.

Kasvavan uskonnollisen vastakkainasettelun taustalla oli valtion kykenemättömyys ja kenties myös haluttomuus lopettaa väkivallan ja pelon kierrettä, joka jatkoi Saddam Husseinin pelolla hallitsemisen taktiikkaa. Ihmisten menettivät uskonsa ja luottamuksensa toisiinsa ja näin ollen erilaiset uudet ja vanhat ryhmäsitoumukset pääsivät nousemaan esiin. Irakin sisäiset ryhmittymät vaikuttavat monin tavoin myös irakilaisdiasporassa.

Irakin ja Syyrian kriisin pitkittyminen ja vuosikausia poissa olleiden toivottomuuden

kasvu olivat tärkeitä osatekijöitä kesän ja syksyn 2015 suuressa turvapaikanhakijoiden määrässä Eurooppaan. Kun rajat kerran pettiin, niin niiden sulkemiseen kului useita kuukausia. Vasta Turkin

Euroopan unionin kanssa tekemä sopimus pakolaisten palauttamisesta Turkkiin maaliskuussa 2016 rauhoitti tilanteen.

Juntunen nostaa matkapuhelimet ja sosiaalisen median tärkeään rooliin syksyn 2015 pakolaistilanteen kehityksessä. Sosiaalisessa mediassa tieto kulkee reaaliaikaisesti ja kertautuessaan se ohjaa suuria määriä ihmisiä tekemään samankaltaisia ratkaisuja. Esimerkiksi Facebookin monet keskusteluryhmät välittivät uutisia, varoituksia ja mahdollisuuksia Euroopan-matkaa varten ja sen aikana. Luultavasti juuri sosiaalisen median merkitys nostetaan keskeiseen asemaan, kun lähiaikoina alamme saada suurempiin aineistoihin perustuvia tutkimuksia viime syksyn tilanteesta.

Esitellessään suomalaista irakilaisväestöä Juntunen tuo esille diasporan historialliset kerrostumat. 1990-luvun alkupuolella maahan tuli uskonnollisia shiapakolaisia ja hieman myöhemmin sekulaareja vasemmistolaisia ja kurdeja. Saddamin kukistumisen jälkeen Suomeen alkoi tulla hänen entisiä tukijoitaan sekä eri vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä. Kunkin pakolaisryhmän taustat olivat erilaisissa poliittisissa asetelmissa ja ryhmien välisiä jännitteitä syntyi myös Suomessa. Tämän jännitteisyyden kuvaamiseen Juntunen käyttää raportissa paljon aikaa, ilmeisesti alleviivatakseen keskinäisen kyräilyn merkitystä irakilaisen diasporan ymmärtämisessä.

Marko Juntusen pitkäaikainen tutkimuskokemus Suomen irakilaisyhteisön parissa on mahdollistanut poikkeuksellisen monipuolisen ja arvokkaan raportin kirjoittamisen. Suositellen teoksen tutustumista lämpimästi kaikille, joita kiinnostaa Suomessa olevien vähemmistöjen elämän linkittyminen aikaisempiin kotimaihinsa ja niiden poliittisiin melskeisiin. Teos tarjoaa myös paljon pohjatietoa irakilaisten asemasta ja elämästä Suomessa. Tieto tulee tarpeeseen, sillä vaikuttaa siltä, että irakilaisista on tulossa Suomen suurin Euroopan ulkopuolelta lähtöisin oleva vähemmistö.

Tuomas Martikainen